

НАСТЕНКО С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

ЛІНГВОПОЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНСЬКОЇ МІМЕТИЧНОЇ ПОЕЗІЇ “ЗОЛОТОГО ВІКУ”

Статтю присвячено особливостям іспанської поезії “Золотої віку”, яка є уособленням іспанських культурологічних реалій кінця XVI – першої половини XVII століття, в якій відбувається трансформація культурно-релігійного життя і перехід до міметичного осмислення шляхом стилістичного навантаження.

Ключові слова: мімезис, художній образ, образ автора, міметична поезія “Золотої віку”, едейтичність, дієгезис.

Статья посвящена особенностям испанской поэзии “Золотого века”, которая является воплощением культурологических реалий конца XVI – первой половины XVII века, в которой осуществляется трансформация культурно-религиозной жизни и переход к миметическому осмыслению путем стилистической нагрузки.

Ключевые слова: мимезис, художественный образ, образ автора, миметическая поэзия “Золотого века”, эдейтичность, диегезис.

The article focuses on the features of the Spanish poetry of the "Golden age", that is embodiment of culturological realities of end of XVI – first half of the XVII century, in that transformation of in a civilized manner-religious life and passing come true to the mimetic comprehension by the stylistic loading.

Key words: mimesis, image, character of author, mimetic poetry of the “Golden age”, idea, diegesis.

Поетичний текст як форма реалізації авторського задуму на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки набув поширення у сучасних лінгвістичних працях, серед яких вирізняються дослідження Бурбело В.Б., Рязанцевої Т.М., Смуцинської І.В., Татаркевича В., Яковини О.П. та інших. Іспанська поезія “Золотої віку” становить особливий інтерес для лінгвопоетики як за особливостями свого розвитку на загальний літературно-мовний процес, так і за особливостями своєї власної поетики, що зумовило **актуальність** обраної теми.

Метою статті є визначення змісту іспанської міметичної поезії шляхом стилістичного та семантичного навантаження.

Об’єктом дослідження є іспанська поезія “Золотої віку”.

Предметом дослідження є лінгвостилістичний аспект художнього образу в іспанській поезії “Золотої віку”.

Матеріалом дослідження послуговували тексти іспанської поезії “Золотої віку”, семантика яких визначається здатністю набувати

стилістичного навантаження в поетичному творі.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній розглядаються особливості іспанської міметичної поезії крізь призму культурологічної та стилістичної парадигм.

Поетичність Аристотель вбачає у цілісності твору, від якого не можна було б відняти жодної частини; поезія є єдиною й цільною живою істотою, що має свої внутрішні межі [1:21-28].

Аристотель, як і Платон, вводить у “Поетиці” надзвичайно важливий принцип, що виділяє так звані витончені мистецтва. Цей принцип **мімезис** – наслідування, відтворення. Витончені мистецтва представляють “творчість, послідовна істинному розуму”; творець ладен створювати свій твір, що відрізняється від інших за законом наслідуваного мистецтва, яким воно пізнає істину [1:14]. Отже, в основі іспанської поезії лежить мімезис, тобто вона є міметичною.

Період класичної європейської традиції характеризується новою філософською думкою, яка ознаменувала народження рефлексії, стану свідомості, повернутої до переосмислення поетичної творчості в пошуках нових парадигм свого розвитку [2:163]. Пластичний, чуттєвий принцип організації художнього мислення змінюється більш абстрактним, духовним, раціоналістичним. Художній образ стає художньою думкою відсторонено – логічною. Під **художнім образом** розуміємо специфічну форму й спосіб відображення життя різними видами мистецтва: пластичними й динамічними (зокрема поезія) [3]. У літературознавстві поняття “художній образ” вживається для позначення особливостей мовного втілення образів-персонажів, образів-мотивів, образів-тем, образу автора [2]. У контексті нашої роботи словесний поетичний образ є засобом особливої організації словесної тканини поетичного тексту, в якій втілені різні типи предметних знань про світ. Художній образ – це специфічна форма відображення дійсності крізь конкретно-чуттєву даність (явленість) предмета відображення [4].

Ми вважаємо ейдетичність (ідея) поетичного образу своєю аурою, що надихає малюнок, первісне або архетипне уявлення про предмет чи явище, яке існує у “когнітивному позасвідомому” автора [5:56] та зумовлене генетичною пам’яттю людства, “колективним позасвідомим” [6:537].

Отже, художній образ має когнітивне значення, що відіграє значну роль у пізнанні позамовної дійсності у відображенні існуючих

етнокультурних зв'язків. Він постає базовою категорією всього поетичного тексту і тісно пов'язаний з **образом автора** та темою твору. Його втіленням є поетичне (художнє, образне) слово, система образних засобів мови, форма специфічно організованого мовного твору. З цього приводу Ю.М. Лотман вважав, що поетичний текст є індивідуальним як з точки зору його творення, так і з точки зору його сприйняття, тобто він є глибоко антропоцентричним, незважаючи на те, що вся система відношень, що знаходиться всередині тексту, вся система його мовних засобів співвідноситься адекватно з позатекстовою реальністю, літературною нормою та історією [3:82]. Художній образ пробуджує емоційне переживання світу та створює експресію [7].

Цей період включає і поезію іспанської літератури XVII століття. Так XVI-XVII століття входять в історію іспанської літератури як “*siglo de oro*” – “золоте століття”, де відбувається становлення словесного поетичного образу, що характеризується переходом від раціонально-логічної свідомості Античності та ірраціонального Середньовіччя до індивідуально-творчої. У цей період поети понад усе цінують картини буття людини. Характером особливої поетичної творчості епохи є прагнення до піднесеного – до суті руху життя. Поети прагнуть за допомогою фантазії сконструювати життя (божественну або людську комедію). Фантазія пов'язується тут з категорією не прекрасного, а піднесеного [8:46]. Відбувається становлення та розвиток контрастивного поетичного мислення, тобто перехід до дієгетичного способу відображення життя, яке характеризується поєднанням правди й вимислу, фізичного, реального, й логічно можливого світів [9:19]., Активність свідомості, сила фантазії зовсім не характерні для доби Античності. Аристотель хвалить поетів та трагіків за вірність імітації природи, за гармонію та єдність цілого, а не за фантазію [1:106].

Так **мімезис vs дієгезис** – способи художнього відображення життя в мистецтві. **Міметичне** зображення навколишньої дійсності, спрямоване на копіювання реального світу, натомість дієгетичний спосіб відображення буття в словесних поетичних образах уможлиблюється через зміни у їхній семантиці та синтаксичній структурі, що спричинені якісними змінами у побудові тропів.

Шляхом мімезису, удавання, словесні художні образи, “прикрашене мовлення”, відштовхуючись від емпіричної дійсності, продукують (звернемо увагу на те, що Аристотель вживає слово “продукують”, а не

відображають) її не такою, як вона є насправді, а такою, якою вона повинна бути за принципами Краси, Гармонії та Міри. Поезія – це змальовування життя словом прикрашеним, а істинне значення мімезису – образне наслідування (рос. “подражание”) [1].

Художні образи, представлені в текстах іспанської поезії “Золотого віку” є носіями концептуальної інформації. Концепти, що базуються на аналогіях, у поетичних текстах “Золотого віку” можуть бути передані за допомогою:

1. *Оксиморона*, що змальовує парадоксальність людського існування, що відображає систему доби “Золотого віку”:

*No hay vida como la muerte
Para el que vive muriendo.* [14:288]

2. Етикетні фрази набувають прагматичного значення, негативних емоцій (роздратування, глузування), що супроводжують вираження *іронії*. У наведеному прикладі звертання до Гонгори як до брата та порівняння його з Богом означає комплімент або ж вітання:

*Tantos años, y tantos todo el día,
Menos hombre, más Dios, Góngora hermano.* [14:384]

3. Засобами передачі емоційно-описових ознак стають *метафори* та *образні порівняння*:

*Tan presto tiene amor, como maltrata,
Es la mujer, al fin, como sangría* [14:298]

*¡Oh claro honor del líquido elemento,
dulce arroyuelo de corriente plata
cuya agua entre la yerba se dilata
con regalado son, con paso lento!* [14:342]

*Estas, que fueron pompa y alegría,
Despertando al albor de la mañana,
A la tarde serán lástima vana,
Durmiendo en brazos de la noche fría.* [14:400]

Емоційний потенціал поданих стилістичних засобів формується завдяки тому, що образами для порівняння та метафор є такі поняття як любов та смерть і виступають ключовими словами (лексемами), які є стрижневим елементом наскрізного образу, направленим на визначення властивостей лінгвістичних засобів поетів XVI – XVII ст.

4. Поетичні твори іспанських авторів XVII ст. на тему кохання представляють собою вершину європейської поезії того часу. Сенс віршів полягає в тому, що в людині поєднуються плотські й духовні бажання; відбувається тлумачення любові як найвищого людського почуття. Саме в коханні вбачається життя вічне й прекрасне, чому свідчить широке використання *enimemiv* з позитивним відтінком на позначення художніх образів:

“*enigma obscura*”
“*florida primavera*” [14:408]

“*dulce y clara fuente*” [14:396]

“*el sol ardiente*”
“*grande hermosura*”
“*la inmortal vida*” [14:368]

В ономасіологічному плані логічне (мовне) означення та метафоричний епітет представляють як відмінні позначувані одного позначуваного. Слід підкреслити, що протиставлення логічного означення та метафоричного епітета є правомірним лише в лінгвістичному контексті.

Слід зазначити також, що безпосередній вплив на вивчення поетичних текстів відіграє риторика. “Золотий вік” як період у житті іспанського суспільства, його мислення, способу існування та світосприйняття знаходить своє втілення та вдосконалення найвиразніше у мистецтві. Варто згадати, що в архітектурі, скажімо, співіснували два суперечливих напрями: бароко та класицизм, у свою чергу, у малярстві перетинались три напрями: бароко, класицизм, натуралізм [10:16]. Проте в Іспанії, як і в більшості європейських країн, домінантною була саме доба бароко, тобто так званий “Золотий вік”.

Саме в цей час відбувається становлення та розвиток багатьох наук. Разом з неспокоєм, який починає панувати в Іспанії, а саме: політико-економічне становище Іспанії зводиться до перетворення великої колоніальної імперії на другорядну європейську державу – руйнівне економічне становище як наслідок використання американського золота, загострення соціально-національних протиріч, контрреформація та релігійні війни й втрата колоній – все це стало запорукою для переоцінки поглядів на місце людини в світі. Отже, було необхідним прийняти нову

систему цінностей. На думку іспанського дослідника М. дель Пілар Паломо, іспанська література характеризувалася новою ідеєю – *omnia vanitas*, що включала новий культурний код, який передбачав песимістичні символи доби – *soledad* у *desengaño* (самотність та розчарування після нерозділеного кохання) [11:213].

У свою чергу, як і будь-яке мистецтво, “Золотий вік” мав свою концепцію, що базувалася на переконанні. На думку Блеза Паскаля, з’являються прибічники ідеї втечі від сучасності (теологи-містики), послідовники ригористичного життя (янсеністи та песимісти) [12:16]. Саме у XVII столітті, як засвідчив філософ В. Татаркевич, боротьба християнського оптимізму із християнським песимізмом набула найбільшої напруги [13:163].

Висновок. Іспанська поезія “Золотого віку” являє собою уособлення іспанських культурологічних реалій кінця XVI – першої половини XVII століття, в якій відбулась трансформація культурно-релігійного життя і перехід до міметичного осмислення шляхом стилістичного навантаження.

Перспективами подальшого вивчення слугуватиме дослідження семантики іспанської поезії даного періоду із залученням методичного апарату когнітивної лінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аристотель*. Об искусстве поэзии; [пер. с древнегреч. В.Г. Аппельрота]. – М.: Худож. лит., 1957. – 183 с.
2. *Тынянов Ю.Н.* Поэтика. История литературы. Кино / Юрий Николаевич Тынянов; [подг. изд. и комментарии Е.А. Тоддеса, А.П. Чудакова]. – М.: Наука, 1977. – 574 с.
3. *Лотман Ю.М.* Анализ поэтического текста. Структура стиха: [учебник] / Юрий Михайлович Лотман. – Л.: Просвещение, 1972. – 271 с.
4. *Menéndez Pidal R.* Estudios de lingüística / Ramón Menéndez Pidal. – Madrid: Gredos, S. A., 1970. – 297 p.
5. *Lakoff G., Johnson M.* Metaphors We Live by / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago: Chicago University Press, 1980. – 242 p.
6. *Юнг К.Г.* Психологические типы / Карл Гюстав Юнг; [пер. с нем. и общ. ред. В. Зеленского]. – СПб.: Ювента, М.: Прогресс – Универс, 1995. – 716 с.
7. *Смуциньська І.В.* Суб’єктивна модальність французької прози: [монографія] / Ирина Вікторівна Смуциньська. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 255 с.
8. *Лосев А.Ф.* Проблема художественного стиля: [учебник] / Алексей Федорович Лосев. – К.: Collegium, Киевская академия евробизнеса, 1994. – 285 с.
9. *Тураева З.Я.* Лингвистика текста (текст: структура и семантика): [учебник] / Зинаида Яковлевна Тураева. – М.: Просвещение, 1986. – 127 с.
10. *Яковина О.П.* Метафізична українська поезія другої половини XVII ст. семантично-художня парадигма: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.01.06 “Теорія літератури” / Оксана Петрівна Яковина; Київськ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 195 с.
11. *Рязанцева Т.М.* Змалювати думку (Концептизм як напрям метафізичної поезії в літературі Європи доби Барокко): [посібник] / Тетяна Миколаївна Рязанцева. – К.: Українська книга, 1999. – 143 с.
12. *Sajkowski A.* Varok / Alojzy Sajkowski – Warszawa, 1987. – 420 s.
13. *Татаркевич В.* Історія філософії: у 2 т. / Владислав Татаркевич; [пер. з польськ. Я. Санацького, О. Гірного]. – Львів: Свічадо, 1999. – Т. 2. – 350 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

14. *L.M. Anson* Antología de las mejores poesías de amor en lengua española / Luis María Anson. – [4-a ed.] – Barcelona: Debolsillo, 2007. – 640 p.